

โครงการ "ชุมชนนำอยู่ จังหวัดน่าน" เป็นการดำเนินโครงการโดยใช้แนวคิด การวิจัยเชิงปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็ง ให้ประชาชน องค์การชุมชนและองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดน่าน ในการกำหนดยุทธศาสตร์และแผนพัฒนาของท้องถิ่นร่วมกัน เพื่อให้สามารถพึ่งพาตนเองในการแก้ไขปัญหาของชุมชน โดยยึดแนวการพัฒนาที่ยั่งยืนตามหลักเศรษฐกิจพอเพียงเป็นแนวทางหลัก 2) เพื่อส่งเสริมศักยภาพของท้องถิ่น และหาแนวทางร่วมกันในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพควบคู่ไปกับการอนุรักษ์ อันเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยใช้องค์ความรู้ทรัพยากรและเทคโนโลยีที่เหมาะสม ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด จนนำไปสู่รูปแบบของ "ชุมชนนำอยู่" จังหวัดน่าน และ 3) เพื่อพัฒนาและประยุกต์รูปแบบของการใช้ศักยภาพท้องถิ่นเพื่อความเป็น "ชุมชนนำอยู่" ในพื้นที่นาร่องและสามารถนำไป ขยายผล ในพื้นที่อื่นๆ ในจังหวัดน่าน

พื้นที่ดำเนินการ รวม 22 พื้นที่ โดย ปีที่ 1 (ตุลาคม 2547-ธันวาคม 2548) พื้นที่นาร่อง (2 พื้นที่) ได้แก่ อำเภอเวียงสา ตำบลโหล่นาน และตำบลล้าน ปีที่ 2 (มกราคม-ธันวาคม 2549) ขยายผล เป็น 10 พื้นที่ ได้แก่พื้นที่ นาร่อง 2 พื้นที่และพื้นที่ขยายผล (8 พื้นที่) คือ อำเภอเชียงกลาง ตำบลเปือ ตำบลพระพุทธบาท อำเภอปัว ตำบลสถาน อำเภอท่าวังผา ตำบลปาคา ตำบลลิม กิ่งอำเภอภูเพียง ตำบลน้ำเกีฮัน อำเภอเมือง ตำบลกืมตอง และอำเภอเวียงสา ตำบลซึ้ง ปีที่ 3 (มกราคม-ธันวาคม 2550) ขยายผลเป็น 22 พื้นที่ ได้แก่ 10 พื้นที่ใน 2 ปี และพื้นที่ขยายผลต่อ (12 พื้นที่) ได้แก่ อำเภอนาน้อย ตำบลบ่อแก้ว อำเภอสองแคว ตำบลยอด อำเภอนาน้อย ตำบลสันทะ อำเภอเวียงสา ตำบลน้ำมวบ ตำบลจอมจันทร์ กิ่งอำเภอภูเพียง ตำบลเมืองจัง อำเภอแม่จริม ตำบลน้ำพาง อำเภอเมืองน่าน ตำบลสะเนียน ตำบลเรือง อำเภอสันติสุข ตำบลพงษ์ อำเภอบ้านหลวง ตำบลบ้านฟ้า และอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ตำบลขุนน่าน

ผลการดำเนินงานโครงการ เริ่มจากการคัดเลือกชุมชนที่มีความพร้อม มีทุนทางสังคม/ ภูมิปัญญาและต้องการมีส่วนร่วม โดยให้ชุมชนเป็นผู้นำ ส่วนหน่วยงานภาครัฐ/องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เป็นผู้สนับสนุน โดยมีกระบวนการทำงานดังนี้ 1) ถ่ายทอดความรู้/ข้อมูลผ่านเวทีชุมชน กระตุ้นให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหา/หาแนวทางแก้ไข 2) จัดทำแผนปฏิบัติการชุมชน ดำเนินการตามแผน มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น/ศึกษา/อบรม/ดูงาน 3) ชุมชนเกิดการเรียนรู้ มีการจัดเวทีถอดบทเรียน/แลกเปลี่ยนประสบการณ์กับพื้นที่อื่น 4) เกิดการสร้างเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน เป็นการขยายผล โดยการขับเคลื่อนของชุมชน นอกจากนี้ได้มีพัฒนาหลักสูตรสำหรับผู้นำ/แกนนำท้องถิ่นโดยผู้นำ/แกนนำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร อันเป็นการส่งเสริมศักยภาพท้องถิ่นการดำเนินงานของ

โครงการเน้นการขับเคลื่อนที่ในเรื่องการลดความเสี่ยงจากการประกอบอาชีพการเกษตร การพึ่งตนเอง และการสร้างระบบสุขภาพชุมชน ซึ่งสิ่งต่างๆ เหล่านี้เกี่ยวข้องกับพฤติกรรม และวิถีชีวิตของเกษตรกร โดยได้รับการจุดประกายทางความคิดจากภาคีร่วมทุกภาคส่วน มีการพัฒนาองค์ความรู้ แลกเปลี่ยน เรียนรู้ระหว่างทรัพยากรภายนอก และองค์ความรู้เดิมของชุมชนก่อให้เกิดรูปแบบการทำงานที่เป็น รูปธรรม เช่น การจัดเวทีชุมชน เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็น การวางแผนชุมชน การเกิดกลุ่มคนต้นแบบ ในชุมชน ซึ่งในแต่ละชุมชนได้มีการดำเนินงาน มีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างพื้นที่ เกิดเครือข่ายการทำงานร่วมกัน มีการติดตามประเมินผล โดยหลายพื้นที่พบว่าองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นได้นำเอา แนวคิดของโครงการ ฯ เข้าไปจัดทำในแผนชุมชน มีการจัดสรรงบประมาณ เพื่อดำเนินโครงการเพื่อต่อยอด มีการขับเคลื่อนกระบวนการพัฒนาชุมชนนำอยู่สู่นโยบายสาธารณะระดับท้องถิ่น ทั้งเรื่องของการ ลด ละ เลิกการใช้สารเคมี การเฝ้าระวังคุณภาพของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม(ป่าชุมชน,แม่น้ำ) ตลอดจนเกิดนวัตกรรมใหม่ๆ ในชุมชนที่เกิดจากการทำงาน เช่น การทำผลิตภัณฑ์ที่นำมาในชีวิตประจำวันขึ้นใช้เอง การคัดเลือกพันธุ์พืชใช้เอง เป็นต้น นอกจากนี้หน่วยงานราชการเช่น อำเภอ สาธารณสุขอำเภอ สถานีอนามัย เกษตรอำเภอ ได้เข้ามามีส่วนร่วมในหลายๆ เรื่อง เช่น การส่งเสริมการทำผลิตภัณฑ์จากน้ำหมักเพื่อการเกษตรปลอดสารพิษ การทำน้ำยาอเนกประสงค์เพื่อใช้ในครัวเรือน / สถานบริการ การส่งเสริมอาชีพ การรณรงค์ ลด ละ เลิก การใช้สารเคมี การทำข้อตกลงของชุมชนเกิดพื้นที่ปลอดสารพิษ และการส่งเสริมสุขภาพ เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของคนในชุมชน อย่างไรก็ตามในบางพื้นที่ที่ดำเนินโครงการด้านเกษตรปลอดสารพิษพบว่ายังขาดการมีส่วนร่วมของภาคเอกชนซึ่งมีบทบาทสำคัญในฐานะผู้ธุรกิจด้านการเกษตร

บทสรุปของการดำเนินโครงการ พบว่าเกิดเครือข่ายการทำงานและเรียนรู้ร่วมในทุก ระดับ นับตั้งแต่ ผู้บริหารระดับจังหวัด นักวิชาการ ผู้นำท้องถิ่น ผู้นำองค์กรในชุมชน และ ประชาชน ซึ่งเป็นการพัฒนาศักยภาพของท้องถิ่นเพื่อการหาแนวทางร่วมกันในการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติ และความหลากหลายทางชีวภาพ โดยใช้องค์ความรู้ ทรัพยากรที่มีอยู่อย่าง เหมาะสม ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด อันนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพชีวิต การดำเนินโครงการที่ผ่านมา สามารถสำเร็จลงได้ด้วยดี เกิดจากความร่วมมือจากหลายฝ่าย การพัฒนาอย่างยั่งยืนจำเป็นต้องสร้าง การมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนซึ่งรวมทั้งความร่วมมือจากภาคเอกชน